

TOIMITUKSELTA
FRÅN REDAKTIONEN

Avoin julkaiseminen – haaste ja mahdollisuus

OUTI LEHTIPUU

Avoin julkaiseminen, josta usein käytetään englanninkielistä termiä open access, on jo pitkään ollut tutkimuksessa sekä tavoite että velvollisuus. Taustalla on ajatus, että (ainakin suurimmaksi osaksi) julkisesti rahoitetun tutkimuksen tulosten pitäisi olla myös julkisesti kaikkien saatavilla. Näin tutkimustiedon leviäminen tutkijoiden keskuudessa helpottuu ja sen yhteiskunnallinen hyödynnettävyys paranee. Suomalaiset korkeakoulut edellyttävätkin, että niissä toimivat opettajat ja tutkijat tallentavat tieteelliset artikkelinsa avoimeen digiarkistoon, jossa ne ovat kaikkien kiinnostuneiden saatavilla. Käytännettä kutsutaan rinnakkaistallentamiseksi, joka tarkoittaa sitä, että artikkelista arkistoidaan painettua versiota edeltävä versio. Tätä nimitetään myös avoimen julkaisemisen ”vihreäksi tieksi” (green open access).

Tutkimustiedon avoin saatavuus on keskeinen osa kansainvälistä suuntausta kohti avointa tietettä. Avoin tiede pyrkii edistämään erilaisia tutkimuksen avoimia toimintamalleja ja näin tekemään tieteellisistä prosesseista aiempaa läpinäkyvimpiä ja sen tuloksista avoimesti saatavia niin perinteisissä tutkimusyhteisöissä kuin niiden ulkopuolella. On selvää, että esimerkiksi kaikki tutkimusdata ei voi olla täysin avointa. Yhdeksi avoimen tieteen sloganiksi onkin kehittynyt Unescon suositus vuodelta 2021: ”niin avointa kuin mahdollista, niin suljettua kuin välttämätöntä”.

Kaikille saatavilla oleva maksuton tutkimustieto on tärkeä ihanne, sillä se antaa aiempaa laajemmalle joukolle mahdollisuuden tehdä tutkimusta. Samalla se varmistaa, että yhteiskunnallisilla päätöksentekijöillä ja myös tavallisilla kansalaisilla on esteetön pääsy tutkittuun tietoon. Valeutisten ja monenlaisen mielipidevaikuttamisen aikakautena nämä tavoitteet ovat entistäkin kannatettavampia.

Avoimen julkaisemisen keskeinen este on kuitenkin sen rahoitus. Perinteisessä mallissa artikkelien kulut on katettu lehden tilausmaksuilla eli käytännössä lukijat ovat maksaneet tiedosta. Tämä ei ole enää mahdollista, jos tiedon on oltava maksutta kaikkien saatavilla. Ratkaisuksi on kehitetty avoimen julkaisemisen ”kultainen tie” (golden open access), mikä tarkoittaa sitä, että artikkelin kirjoittaja maksaa sen julkaisemisesta. Käytännössä julkaisemiseen liittyviä kustannuksia on mahdollista sisällyttää monien rahoitusinstrumenttien tutkimuskuluihin ja omalta tutkimusinstituutilta, esimerkiksi yliopiston kirjastolta, on mahdollista hakea julkaisemisrahoitusta. Kultainen julkaiseminen asettaa tutkijat kuitenkin eriarvoiseen asemaan, sillä institutionaalinen rahoitus ei ole kaikkien saatavilla. Keskimäärin kansainvälisten kustantajien yhden artikkelin julkaisemisesta pyytämä maksu on kaksi tuhatta euroa. Kultaisesta julkaisemisesta onkin tutkimuksen mukaan tullut kustantajille varsin kannattava bisnes.

Vihreän ja kultaisen julkaisemistien lisäksi on myös timanttinen tie (diamond open access), joka tarkoittaa avointa julkaisemista ilman, että lukija tai tekijä joutuu siitä maksamaan. Kustannukset kattaa tällöin yleensä akateeminen instituutio tai tieteellinen seura. Yleensä timanttijulkaiseminen edellyttää paljon vapaaehtoistyötä. Tästä huolimatta avoimuuteen siirtyminen aiheuttaa suuria rahoitushaasteita. Kotimaisten tiedelehtien osalta Tieteellisten seurain valtuuskunnan asettama työryhmä on esittänyt uudenlaista rahoitusmallia, jossa lehtien taloutta turvattaisiin kotimaisilta akateemisilta instituutioilta kerättävällä rahoituksella. Neuvottelut asiasta ovat vasta alkamassa.

Edellä kuvatut avoimen julkaisemisen haasteet ja mahdollisuudet koskevat mitä suurimmassa määrin myös *Teologista Aikakauskirjaa*. Toimitus haluaa edistää avoimuutta mahdollisuuksien mukaan. Tästä syystä olemme nyt avanneet aiemmin vain jäsenten käytössä olleen lehtiarkistomme kaikkien saataville 12 kuukauden viiveellä (embargo). Arkisto löytyy Tieteellisten seurain valtuuskunnan ylläpitämältä journal.fi-sivustolta, joka kokoaa yhteen noin 140 suomalaista lehteä tai vuosikirjaa. Arkistosta löytyvät kaikki *Teologisessa Aikakauskirjassa* julkaistut artikkelit, katsaukset ja kirja-arviot vuodesta 2010 alkaen, ja arkistoa pyritään jatkossa laajentamaan myös tätä vanhempiin numeroihin. Viimeisten 12 kuukauden aikana ilmestyneet lehdet ovat kuitenkin rajoitettu vain jäsenten saataville.

Teologisen Aikakauskirjan tilaaminen kannattaa siis edelleen. Vain tilaajilla on välitön pääsy kaikkiin lehden sisältöihin heti niiden ilmestyttyä. Jatkossa lehden voi myös halutessaan tilata ainoastaan sähköisenä versiona, jota moni jäsen on viime vuosina toivonut. Digilukuoikeus sisältyy myös printtilehden tilaukseen, kuten tähänkin asti.

Muutoksia Teologisen Aikakauskirjan tilauksiin ja jäsenmaksuihin

Vuoden 2024 alusta *Teologinen Aikakauskirja* on mahdollista tilata myös pelkästään sähköisenä lehtenä. Sähköistä lehteä pääsee lukemaan osoitteessa www.journal.fi/tatt. Lukuoikeus edellyttää journal.fi-sivustolle rekisteröitymistä ja maksukoodia, joka lähetetään jäsenille sähköpostilla. Jäsenet saavat sähköpostilla linkin lehden uusimpaan numeroon aina sen ilmestyttyä.

Mikäli haluat vaihtaa tilauksesi sähköiseksi ja luopua fyysisen lehden tilauksesta, ilmoita siitä 9.1.2024 mennessä osoitteeseen toimitus@tatt.fi.

Mikäli haluat jatkossakin fyysisen lehden kotiin, sinun ei tarvitse tehdä mitään. Myös printtilehden tilaukseen sisältyy oikeus sähköisen lehden lukemiseen. Toimitus lähettää vielä tammikuussa kaikille jäsenille sähköpostitse ohjeet sähköisen lehden lukemiseen.

Teologisen Julkaisuseuran hallitus on päättänyt seuran vuosijäsenmaksuista seuraavasti:

Printtilehti (sisältää myös sähköisen lehden):

- kannatusjäsenet 45 €
- opiskelijajäsenet 25 €
- yhteisöjäsenet 60 €

Sähköinen lehti:

- kannatusjäsenet 40 €
- opiskelijajäsenet 20 €

Ulkomaille lehti on tästä lähtien mahdollista tilata ainoastaan sähköisenä.

Tilaus on mahdollista muuttaa sähköiseksi myös kesken kauden, mutta tällöin jäsenmaksua ei hyvitetä.